

Carl Curmans societetsbad i Lysekil Ur tidningen Skillingtrycket nr.3 2009



Carl Curmans societetsbad i Lysekil

Carl Curman (1833-1913), Stockholmsläkare och entusiastisk balneolog, gjorde Lysekil till en högst omtyckt societetsbadort vid mitten av 1850-talet och utvecklade den till Bohusläns främsta kurort. Carl Curman blev badläkare i Lysekil 1859 och var intendent där 1872-88. Han var professor i plastisk anatomi vid Konstakademien 1869-1902 och docent i balneologi vid Karolinska Institutet 1880-1898.



På en gammal karta ses bl.a. societetshus (1), restaurant med utecafé (2), varmbadhus och Curmans villa.

På ett s.k. kabinettskort ovan, ser vi några av badgästerna på utecaféet på "Trampen" strax utanför restauranten vid sekelskiftet 1900. Till höger ligger herrarnas kallbad och i bakgrunden ser vi Slaggös klippor.

Varmbadhuset invigdes 1864 och utbyggdes till det dubbla redan 1883.

Från början låg damernas utebassin en rejäl bit norr om badhuset, väl avskilt från herrarnas. Vi får komma ihåg att det var i lag förbjudet att bada (åtminstone naken) under bar himmel fram till 1869. Puritanismen levde säkert vidare under badortens första tid. Som vi ser på kartan låg herrarnas utebassin en bit söder om varmbadhuset på behörigt avstånd från damernas.

Från entrén till herrarnas bassin kunde man, som markerats på kartan, från 1893 komma till Slaggö med färja. Det var en wiredriven präm som drogs med handvev. Avgiften var 5 öre och första året blev inkomsten 100 kr. Vackra sommardagar spelade badorkestern på ön för stor publik.

Inte enbart bad...

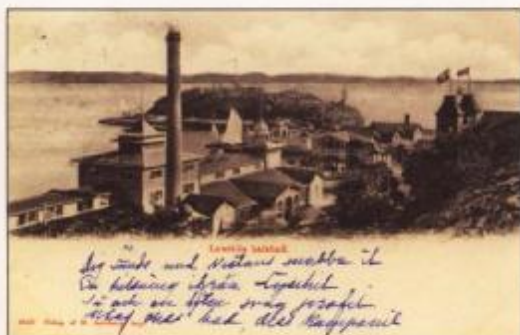
I varmbadhuset inrymdes förutom badanläggning och badläkarens mottagning även en större societetssalong. Societetshuset var givetvis den allra viktigaste platsen för badgästernas umgänge med varandra i form av samtal, spel och konserter av badorkestern. Utomhus företogs långa promenader och man kunde spela krocket och boule. En lawntennisbana anlades 1896.

Det sägs att kvinnorna var dominerande i antal och stannade längre än männen. De äkta männen fick vackert stanna hemma och sköta sina arbeten och hade förstås hushållshjälp av hembiträden, som fanns i alla bättre familjer på den tiden.

Under augusti kom många av de äkta männen till Lysekil för kortare besök. Hembiträdet skulle ju också ha semester och då var det ju inte annat att göra än att besöka frun i Lysekil. Det fanns säkert också ogifta medelålders damer bland badgästerna, men troligen var chansen att hitta en manlig partner en smula begränsad.

Det skrevs massor av vykort och utbudet av vyer från havsbadet var stort. Här visas några av de vanligare från åren strax efter sekelskiftet.

Om man läser vykort som skickats från badorten märker man att många skrivits av damer. Ibland har hälsningen givits en högtravande poetisk utformning.



Vykort sändt i augusti 1902 till revisor Robert Ström vid Arméförvaltningen i Stockholm, troligen från hans badsemestrande fru.

På kortet ovan har avsändaren poetiskt skrivit:
*Dig sänds med Vestans snabba il
En hälsning ifrån Lysekil
Så ock en liten svag profil
Utaf dess bad, dess kompanil.*

"Trampen" var en populär mötesplats

Den öppna platsen mellan restaurant, societetshus och varmbadhus som visas på kabinetskortet på förra sidan kallades Trampen och var säkert vackra dagar den populäraste platsen för umgänge och vykortsskrivande vid borden på caféet eller på någon av de många sofforna. Flera vykort visar därför just den platsen.



Badhuset på bilden invigdes 1864. Vykort till fröken Helena hos landshövding Lagerbring i Göteborg 1903.



Restauranten invigdes 1909. Vykort från Elsa till t.f. Kammarrådet Dufva på Ramsö utanför Stockholm 1904.



Gästhamnen låg strax intill, men detta verkar vara fiskares segelbåtar. Obegagnat vykort från 1910-talet.



*Ett senare kort på varmbadhuset, stämplat 1923.
Inte lika mycket folk i rörelse som på tidigare kort.*

Förändringar

Carl Curman tog 1884 initiativ till bildandet av Föreningen Lysekils Vänner som bildades året därpå. Föreningen gjorde mycket för badortens utveckling. Den gav ekonomiska bidrag och medverkade till områdets försköning genom anläggande av planteringar och promenadvägar.

En del andra förändringar var resultat av Carl Curmans fru Calla, som träffade Carl i Lysekil 1864 när hon var där med sin mor. Carl inbjöds som guide på Callas och hennes mors Italienresa 1876. Året därpå återvände Calla till Lysekil som professor Curmans gäst och 1878 gifte de sig. Calla och Carl byggde 1878-80 ett par villor i fornnordisk stil. Calla blev oerhört intresserad av att rädda en del av Stångehuvud från fortsatt stenbrytning och köpte bit för bit fram till 1920 in området och donerade 1925 området till Kungliga Vetenskapsakademien för framtida bevarande.

Paret Curman hade i sin fina villa vid Floragatan i Stockholm på 1880- och 90-talen öppet hus för vetenskapsmän, konstnärer, poeter och författare. Ofta återkommande gäster var bl.a. Carl Snoilsky, Viktor Rydberg, Björnstjerne Björnson, Ellen Key och Laura Fitinghoff.

Det bör nämnas att balneologen Carl Curman var initiativtagare till Sturebadet och Malmtorgsbadet i Stockholm. "Bad är hälsa" var kanske hans motto.

Herrar och damer kom närmare varandra

Med tiden behövde damerna ett större kallbad och då fick de överta herrarnas. Herrarna flyttade till en ny anläggning en bit längre ut mot Släggö. Damer och herrar kom på så sätt närmare varandra.



Vid slutet av 1910-talet låg fortfarande herrarnas bassin på sin ursprungliga plats och färjan till Släggö var kvar.



Damerna övertog så småningom herrarnas kallbad och det utbyggdes ganska snart. En bro leder ut till herrarnas nya anläggning. Kortet är stämplat 1935.



Herrarnas nya kallbadplaceras en god bit utanför damernas. Det fanns ingen möjlighet att spionera på damerna genom någon springa i hyttväggarna.

Bron till herrarnas nya kallbad byggdes ut ända till Släggö och färjan blev överflödig.

Mycket har hänt vid Lysekils havsbad sedan tiden för denna artikels vykort. Men det är ju en annan historia.

Paul Gustafsson
paul.gustafsson@vimpeln16.se